

[Mae Pwyllgor yn cyhoeddi ei adroddiad ar gynigion newydd Llywodraeth Cymru ar gyfer mynd i'r afael â TB buchol yng Nghymru](#)

[View this post in English | Darllenwch yr erthygl hon yn Saesneg](#)

23/06/17

Cyhoeddwyd yr erthygl hon ar 23 Mawrth 2017 yn wreiddiol. Mae'n cael ei ailgyhoeddi cyn datganiad Ysgrifennydd y Cabinet dros yr Amgylchedd a Materion Gwledig ar 20 Mehefin 2017.

Beth yw TB buchol, a beth yw'r darlun o ran y clefyd yng Nghymru?

Mae TB buchol (twbercwlosis buchol) yn glefyd heintus a chronig a achosir gan *Mycobacterium bovis* (*M.bovis*); mae fel arfer yn effeithio ar ysgyfaint a nodau lymff gwartheg. Yn ôl y [ffigurau diweddaraf ar gyfer Cymru](#), yn y 12 mis hyd at ddiwedd Ionawr 2017, cafodd 10,002 o wartheg eu difa (yn cynnwys gwartheg ac arnynt y clefyd a'r rhai a oedd yn agored i *M.bovis*).

Mae tueddiadau tymor hwy yn dangos tuedd ar i lawr yn gyffredinol ers yr uchafbwynt yn achosion newydd mewn buchesi yn 2008–09. Ar ôl 2009, gwelwyd gostyngiad yn nifer y gwartheg sy'n cael eu difa, ond mae'r nifer wedi bod yn cynyddu er 2013. Mae [Llywodraeth Cymru yn priodoli'r](#) cynnydd hwn i'r defnydd cynyddol o'r prawf gwaed gama interfferon (un o'r ddau brif brawf). Yn ôl [Ystadegau Cwarter 4 2016](#) Llywodraeth Cymru, mae'r lefelau isaf o TB yng ngogledd-orllewin Cymru, ac mae'r lefelau uchaf yn ne-orllewin Cymru.

Beth y mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud i fynd i'r afael â'r clefyd?

Mae Llywodraeth Cymru wedi mabwysiadu [Rhaglen Dileu TB Buchol](#) sy'n cynnwys nifer o elfennau, gan gynnwys mesurau gwartheg a mesurau rheoli bywyd gwyllt. Y nod yn y tymor hir yw dileu TB yng Nghymru.

[O dan Orchymyn Moch Daear \(Ardal Reoli\) \(Cymru\) 2011](#) mae gan Lywodraeth Cymru bwerau i ddifa moch daear, os yw'n dymuno gwneud hynny, yn yr [Ardal Triniaeth Ddwys](#) yn sir Benfro. Cafodd y gorchymyn hwn ei [ddirymu yn 2012, oherwydd penderfyniad i ddilyn polisi o frechu moch daear](#). Cychwynnodd cynllun brechu peilot pum mlynedd yn 2012 yn yr Ardal Triniaeth Ddwys. Oherwydd problemau gyda chyflenwad byd-eang y brechlyn ar gyfer moch daear, ataliwyd y cynllun peilot flwyddyn cyn ei gwblhau.

Ym mis Hydref 2016, lansiodd Llywodraeth Cymru [ymgyngoriad](#), sef 'Rhaglen o'r newydd ar gyfer Dileu TB' (daeth i ben ar 10 Ionawr 2017). Un newid allweddol yw cyflwyno dull rhanbarthol yn seiliedig ar nifer yr achosion o TB. Mae'r dull hwn rhannu Cymru'n dri rhanbarth TB – uchel, canolradd ac isel.

Cyflwynodd yr ymgynghoriad nifer o gynigion. Mae'r rhain yn cynnwys: profion cadw golwg ar fuchesi; profion cyn symud; cyfyngiadau ar symud buchesi heintiedig; bioddiogelwch gwell ar ffermydd; masnachu ar sail risg; difa anifeiliaid heintiedig; brechu moch daear; ac, o dan rai amgylchiadau, cael gwared ar foch daear heintiedig er mwyn torri'r llwybr trosglwyddo rhwng moch daear a gwartheg. Cynghorodd yr ymgynghoriad y caiff mesurau gwahanol eu defnydd yn y tair ardal TB, a hynny mewn dull wedi'i dargedu.

Pam mae'r Pwyllgor yn ystyried y mater hwn?

Mae TB buchol yn cael effaith sylweddol ar les anifeiliaid, lles ffermwyr a busnesau, felly mae'n flaenoriaeth ar gyfer y Pwyllgor Newid Hinsawdd, Amgylchedd a Materion Gwledig y Cynulliad. Ar ôl i Lywodraeth Cymru gyhoeddi ei [hymgyngoriad](#), cynhaliodd y Pwyllgor ymchwiliad i ystyried cyfeiriad y polisi hwn yn y dyfodol.

Er mwyn deall y dystiolaeth wyddonol a'r materion polisi ehangach, clywodd y Pwyllgor gan ystod o randdeiliaid, yn cynnwys y diwydiant, cynrychiolwyr cadwraeth bywyd gwyllt, academyddion, Lesley Griffiths Ysgrifennydd y Cabinet dros yr Amgylchedd a Materion Gwledig, Prif Swyddog Milfeddygol Cymru ac un sy'n cynghori DEFRA. Hefyd, ymwelodd cynrychiolwyr y pwyllgor ag Iwerddon i gwrdd â Gweinidog Amaethyddiaeth, Bwyd a Morol Iwerddon a Phrif Swyddog Milfeddygol Iwerddon.

Mae'r Pwyllgor wedi cyhoeddi ei [adroddiad](#), sef yr Adroddiad ar raglen o'r newydd Llywodraeth Cymru i Ddileu TB, yn nodi argymhellion ar gyfer Llywodraeth Cymru sy'n seiliedig ar y dystiolaeth a gasglwyd.

Beth mae adroddiad y Pwyllgor yn ei ddweud?

Mae'r adroddiad yn cynnwys nifer o adrannau. Mae'r gyntaf yn cyflwyno canfyddiadau'r Pwyllgor ynghylch arferion gwledydd eraill. Mae'r adrannau eraill yn nodi barn y Pwyllgor a'i argymhellion ynghylch agweddau allweddol ar gynigion Llywodraeth Cymru, gan gynnwys trosglwyddo rhwng gwartheg a throsglwyddo drwy fywyd gwyllt. Mae'r Pwyllgor o'r farn bod yr adroddiad yn gyfraniad pwysig o ran llywio cyfeiriad polisi Llywodraeth Cymru ar TB buchol yn y dyfodol.

Yng ngoleuni'r dystiolaeth a glywyd, mae'r adroddiad yn nodi bod y Pwyllgor yn cymeradwyo dull diwygiedig arfaethedig Llywodraeth Cymru. Mae o'r farn ei fod yn gynhwysfawr o ran ystyried pob agwedd ar y drosglwyddo'r clefyd, a hynny mewn fframwaith rhanbarthol newydd a gefnogir gan ystod eang o fesurau. Oherwydd effaith ddinistriol y clefyd ar gymunedau gwledig a'r sector amaethyddol yng Nghymru, mae'r Pwyllgor yn argymhell y dylid pennu dyddiad targed cenedlaethol ar gyfer dileu TB yng Nghymru, gyda thargedau interim ar gyfer y tri rhanbarth TB.

Er iddo gefnogi cynnig Llywodraeth Cymru i ddal, profi a difa moch daear heintiedig mewn ardaloedd cyfyngedig lle mae achosion o TB yn parhau mewn buchesi sy'n cael eu heintio'n gronig, mae gan y Pwyllgor nifer o gafeatau. Mae'r rhain yn cynnwys y defnydd o ffiniau caled fel ffyrdd mawr ac afonydd a mesurau diogelwch eraill i fynd i'r afael â'r risg o effeithiau gwasgaru. Dyma lle y gall difa moch daear darfu ar strwythurau cymdeithasol y creaduriaid, sy'n golygu bod moch daear yn trafaelu'n ehangach ac, o bosibl, yn trosglwyddo'r clefyd i foch daear eraill a gwartheg.

Er mwyn deall a yw'r strategaeth newydd yn effeithiol, mae'r Pwyllgor yn credu bod rhaid ei chynnal law yn llaw â monitro a gwerthuso gwyddonol. Os na ddangosir bod y

mesurau yn effeithiol, yna dylid eu hatal neu eu newid. Ar ben hynny, er mwyn sicrhau tryloywder, mae'n galw am i dystiolaeth wyddonol y rhaglen fod yn ddarostyngedig i werthusiad annibynnol allanol.

Oherwydd y gwahaniaethau yng Nghymru a Lloegr o ran rheoli'r risgiau sy'n gysylltiedig â bywyd gwylt (mae lles anifeiliaid ac amaethyddiaeth yn feysydd datganoledig), mae'r Pwyllgor o'r farn bod proses gadarn ar gyfer cysylltiadau trawsffiniol yn hanfodol. Mae hyn yn cynnwys yr angen i DEFRA, wrth ystyried cynnal ymarferion difa moch daear, ymgynghori â Llywodraeth Cymru, a sicrhau nad yw'r un ardal ddifa yn Lloegr yn dod o fewn 2 km i'r ffin â Chymru.

Hefyd, ystyriodd y Pwyllgor y goblygiadau posibl o ran ymadawiad y DU â'r Undeb Ewropeaidd. Mae'n argymhell y dylai arian Ewropeaidd cyfredol ar gyfer rhaglen profi a dileu Llywodraeth Cymru gael ei warantu mewn cyllidebau yn y dyfodol.

Beth fydd yn digwydd nesaf?

Disgwylir i Ysgrifennydd y Cabinet wneud datganiad yn fuan yn nodi Rhaglen Dileu TB derfynol Llywodraeth Cymru. O ystyried y ffaith bod TB buchol yn her sylweddol, bydd y datganiad hwn yn un sylweddol i les anifeiliaid ac i'r diwydiant amaethyddol.

Am ragor o wybodaeth am Bwyllgor Newid Hinsawdd, Amgylchedd a Materion Gwledig y Cynulliad ac am ei waith, ewch i'w [wefan](#). Mae erthyglau blaenorol am TB buchol ar gael ar [wefan Pigion](#).

Erthygl gan Dr. [Wendy Dodds](#) Gwasanaeth Ymchwil Cynulliad Cenedlaethol Cymru.
Llun: o Flickr gan Keri. Dan drwydded Creative Commons.

